

Turecko a Evropská unie: rozšíření jako každé jiné?

Ve středu 6. října 2004 doporučila hodnotící zpráva Evropské komise členským zemím Evropské unie, aby s Tureckem zahájily rozhovory o jeho přistoupení k EU. Jen málo otázek týkajících se budoucnosti evropské integrace rozděluje evropské veřejné mínění i politické elity tolik jako ta, zda Turecko vůbec může a má do EU vstoupit. Tento článek analyzuje pravděpodobné politické a ekonomické dopady případného tureckého vstupu na EU samotnou. Přitom se táže, zda je vstup Turecka možné zvládnout podobně jako předchozí rozšíření, nebo zda mají pravdu ti, kteří říkají, že Turecko je prostě příliš velké a chudé, má příliš nebezpečné hranice a není dost evropské na to, aby se k Unii mohlo připojit.

Politický vývoj v Turecku

I když Turecko požádalo o členství v Evropském společenství již v roce 1987 a od roku 1995 má s EU celní unii, oficiálně se stalo kandidátskou zemí až v prosinci 1999 na summitu v Helsinkách. V prosinci 2002 rozhodlo zasedání Evropské rady v Kodani, že pokud Turecko do konce roku 2004 splní politickou část Kodaňských kritérií (země musí mít stabilní instituce, které zaručují demokracii a vládu zákona, a musí respektovat a chránit lidská práva a práva menšin), EU s ním bez dalšího prodlení zahájí přístupová jednání. Od roku 1999 - a především po zvolení vlády Strany spravedlnosti a rozvoje (AKP) Recep Tayyipa Erdogana v listopadu 2002 - probíhá v Turecku radikální a rychlá politická reforma. Uskutečněné změny vedly k posílení demokracie v zemi a k významnému pokroku ve standardech ochrany lidských práv a práv menšin a v oblasti civilní kontroly ozbrojených sil. Klíčovou motivací pro zahájení reformního procesu a pro jeho udržování byla právě vyhlídka na členství země v EU. Díky ní se také podařilo získat pro reformu podporu jinak velmi různorodé koalice politických sil.

Reformní program ale dosud není kompletní a v řadě oblastí včetně ochrany lidských práv navíc přetrvávají problémy při jeho implementaci. Reforma soudnictví zatím není dostačující. Evropská komise proto ve své říjnové hodnotící zprávě dala Ankaře jasně najevo, že od ní očekává další pokrok v celé řadě klíčových oblastí, bez ohledu na své výsledné doporučení, aby na prosincovém summitu nejvyšší představitelé zemí Pětadvacítky dali zahájení přístupových rozhovorů zelenou. Mezi politickými seskupeními a aktéry v Turecku panuje široká shoda, že zahájení rozhovorů je zcela zásadní podmínkou pro udržení dynamiky a zakořenění politických reforem. Všeobecně se má za to, že případné rozhodnutí Evropské rady nezahájit přístupová jednání by mělo jednoznačně negativní dopad na proces politických reforem v Turecku.

Zdroj: www.europa.eu.int

V Bruselu ho již každý dobře zná: turecký premiér Recep Tayyip Erdogan s předsedou Evropské komise Romanem Prodim.

obyvatel EU-25).

Hrubý domácí produkt Turecka v současné době dosahuje jen 1,9 % HDP EU-25. Při průměrném pětiprocentním ročním růstu by turecký HDP okamžiku vstupu do EU (2015) odpovídal 2,9 % HDP Unie. V přepočtu na obyvatele podle parity kupní síly dosahuje dnes turecký HDP jen 27 % průměru EU a jednotlivé regiony se přitom mezi sebou značně liší v úrovni hospodářského rozvoje. Makroekonomická situace Turecka se po krizi, kterou země prošla v roce 2001, stabilizuje; má se za to, že případné zahájení vstupních rozhovorů bude mít silný a pozitivní vliv na udržitelnost tohoto ozdravení. Má-li ale Turecko být schopno naplno využívat svůj ekonomický potenciál, je třeba provést ještě řadu reforem. Klíčovými se jeví především reforma pracovního trhu a školství. Závažným problémem je jak vysoká nezaměstnanost mezi mladými lidmi, tak mimořádně nízká zaměstnanost žen (25,5 %).

Vzhledem k malému objemu turecké ekonomiky bude mít vstup země do EU na ekonomiku Unie jen minimální dopad - bezprostředně by mohl vést k růstu HDP EU-25 o 0,1 až 0,3 %. Pozitivní efekt tureckého vstupu bude větší, pokud migrace z Turecka do současných členských zemí EU bude větší než migrační toky opačným směrem. Evropská unie by mohla profitovat především z demografické struktury Turecka - průměrný věk obyvatel je mnohem nižší než ve stávajících členských zemích a jejich počet roste. Pokud bude migrační tok z Turecka do EU co do velikosti podobný těm, které se očekávají z desítky nových členských zemí, půjde přibližně o 225 000 osob ročně. V dlouhodobém horizontu by mohl dosáhnout asi 2,9 milionu osob. To vše v době, kdy země EU začnou pociťovat negativní dopady stárnutí své populace

Turecko v EU - ekonomické dopady

Turecko je velkou zemí měřeno počtem obyvatel, ale malou zemí měřeno objemem ekonomiky. V roce 2015, kdy by mohlo vstoupit do Evropské unie, bude mít podle dnešních odhadů 82,1 milionu obyvatel, jen nepatrně méně než Německo (82,4 milionu). V obou zemích bude žít něco přes 14 % obyvatel EU-28. V roce 2025 bude Turecko s 87 miliony obyvatel již největší členskou zemí (15,5 % obyvatel EU). V roce 2050 by se podle současných odhadů měl počet jeho obyvatel stabilizovat na úrovni 97 milionů, což odpovídá 17,7 % obyvatel EU-28. To je ovšem stále méně, než kolik činí dnešní podíl Německa (18,1 %

Objem přímých zahraničních investic do turecké ekonomiky je mimořádně nízký. Perspektiva členství země v Evropské unii spolu se zvýšenou politickou a makroekonomickou stabilitou a odbouráváním překážek na mikroekonomické úrovni (snížení míry korupce, reforma soudnictví) by mohla vést k přílivu přímých zahraničních investic ve výši 2 až 4 miliard eur ročně.

Jako velká a chudá členská země bude mít Turecko nárok na poměrně značné transfery z unijního rozpočtu. Jejich výše bude záviset na reformách regionální strukturální a společné zemědělské politiky EU v příštích deseti letech a na

výsledcích přístupových jednání. I předchozí premiér Turecka Bulent Ecevit směřoval svou zemi do EU. Jak zemědělská politika Unie, tak turecké zemědělství stojí před nutností reformem. Podle odhadů by Turecko v prvních třech letech svého členství v EU mělo ze společného rozpočtu čerpat celkem 45,5 miliard euro, tedy asi 15 miliard ročně. Odečteme-li příspěvky, měl by čistý příjem Turecka z rozpočtu EU v tomto období dosáhnout 30 - 35 miliard euro; to v přepočtu na obyvatele odpovídá příjmům, na které má v současné době nárok desítky nových členských zemí. Je však možné, že přístupová jednání povedou ke snížení uvedené částky.

Zdroj: www.whildonen.net

Turecko v EU - politické dopady

Jedním z největších dopadů tureckého členství v Evropské unii je už samotný fakt, že se Turecko krátce po svém vstupu stane nejlidnatější členskou zemí. Významné důsledky bude pro Unii mít i jeho strategická poloha a to, že se jeho početné obyvatelstvo v drtivé většině hlásí k islámu. Pro Evropu je strategickým zájmem, aby Turecko bylo demokratickou, prosperující a stabilní zemí a přátelsky naladěným spojencem. Vstup Turecka do EU může k naplnění tohoto strategického cíle významnou měrou přispět, stejně jako tomu bylo u dřívějších rozšíření. Už samotné zahájení vstupních rozhovorů s Tureckem (a tím spíše jeho pozdější vstup do EU) ukáže, že Evropská unie je sekulárním, multikulturním společenstvím, a ne "křesťanským klubem".

Vstup Turecka do EU povede k novému rozvržení sil v Radě a v Evropském parlamentu, ale ne v Evropské komisi. Bude-li se v Radě při rozhodování kvalifikovanou většinou používat systém dvojí většiny (členských zemí a obyvatel), v EU-28 budou mít Turecko i Německo okolo 14,5 % hlasů. Budou tedy nejsilnějšími hráči v Radě, ale k zablokování přijetí určitého návrhu se budou muset spojit ještě s nejméně jednou velkou zemí. Jejich schopnost "protlačit" vlastní návrhy bude i nadále omezena nutností vytvořit koalici nadpoloviční většiny členských zemí.

Po přistoupení Turecka bude pět největších zemí v EU-28 mít při hlasování podle počtu obyvatel 60,3 % hlasů, což je jen o 3,4 % více než čtyři největší země v EU-25 (56,9 % hlasů). Turecko se tedy stane významným a silným hráčem v Radě, jehož přítomnost ještě zvětší počet možných aliancí a blokujících koalic, ale přesto jeho vstup do EU nepovede k zásadní změně rovnováhy sil směrem k

dominanci velkých členských zemí (tedy pokud "velká pětka" bude schopna a ochotna se vůbec dohodnout). Po přistoupení Bulharska, Rumunska a Turecka dojde k přerozdělení křesel v Evropském parlamentu; Turecku by, stejně jako Německu, mělo připadnout 82 mandátů. Obě země by tak do EP vysílaly po 11,2 % všech jeho poslanců.

Po přistoupení Turecka bude Evropská unie na své nové jihovýchodní hranici sousedit s oblastí Blízkého východu, Černého moře a Kavkazu. Její zájmy v těchto nestabilních oblastech se rozšíří a povýší v důležitosti, což významným způsobem ovlivní priority její společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Turecko se sice stane důležitým aktérem při tvorbě společné zahraniční politiky Unie, ale jeho role "mostu mezi Evropou a Blízkým východem" nebude tak významná, jak někteří očekávají. Obecněji vzato, přistoupení Turecka bude mít dopad na již nyní komplexní politickou dynamiku mezi členskými státy, včetně té uvnitř skupiny velkých zemí, nicméně samo o sobě Turecko nebude určovat budoucí politický vývoj Unie. Ostatně řada otázek, které si v současnosti klademe - jako zda a kde rozšířená EU naleznou strategické vedení pro své budoucí směřování a zda bude i nadále usilovat o větší politickou integraci - bude zřejmě zodpovězena dávno předtím, než se její řady za přibližně deset rozrostou i o Turecko.

Existuje určité riziko, že Turecko jako členská země EU bude svým vystupováním připomínat Velkou Británii, že se pro ostatní stane "obtížným partnerem". Narozdíl od Británie ale Turecko pravděpodobně pochopí politickou podstatu evropské integrace. V některých oblastech aktivit EU se svými politickými zájmy bude podobat novým členským zemím ze střední a východní Evropy, v jiných bude mít nejvíce společného s ostatními středomořskými zeměmi, Řeckem, Španělskem a Portugalskem.

Rozšíření jako každé jiné?

Členství Turecka v Evropské unii bude mít na podobu a fungování EU významný dopad - a to jak v ekonomické, tak i v politické oblasti. Autorka se nicméně domnívá, že dopady vstupu Turecka do EU je možné zvládnout obdobným způsobem, jakým Unie zvládla svá předcházející rozšíření. Kandidatura Turecka na členství v EU by proto podle ní měla být posuzována podle stejných měřítek, jaká Unie uplatňuje na ostatní kandidátské země: rozhodující by mělo být, zda Turecko úspěšně převzalo *acquis communautaire* a zda plní Kodaňská kritéria.

Z angličtiny přeložil Jan Váška

*Článek je shrnutím studie *Turkey and the European Union: Just Another Enlargement? Exploring the Implications of Turkish Accession*, kterou Kirsty Hughes napsala pro Friends of Europe v červnu 2004.*

Kirsty Hughes je novinářkou na volné noze a výzkumnou pracovnící bruselského Centra pro studium evropské politiky (CEPS). V minulosti byla ředitelkou evropského výzkumu v Královském institutu pro mezinárodní otázky v Londýně (Chatham House) a zástupkyní šéfa kabinetu komisařky EU pro zaměstnanost a sociální otázky Anny Diamantopoulou.